

Gelijkheid

Tweede viering in de serie 'Nieuwe revolutie?'

2 juni 2019

voorgangers: Paul van der Harst (overweging) en Ria Huisman

Inleiding op het thema

We staan vanmorgen stil bij een begrip uit de reeks: vrijheid gelijkheid en broederschap. Dat is een hele opgave één van die drie apart bekijken. Want als er één ding eerst gezegd moet worden: die drie horen onlosmakelijk bij elkaar. Maar vanmorgen richten we onze aandacht op één maar bedenken daarbij: vrijheid en broeder/zusterschap horen daarbij.

Gelijkheid lijkt zo'n begrip waar niemand tegen kan zijn. Toch heeft het in de geschiedenis van het mensdom heel erg lang geduurd voor dat gelijkwaardigheid van mensen van welk ras, cultuur, geaardheid of overtuiging ook als gelijkwaardig aan elkaar werden gezien.

En het kan sowieso een gevaarlijk begrip zijn, want 'als iedereen gelijk is wie heeft er dan gelijk', wie bepaalt eigenlijk dat 'gelijk' kom er niet direct weer een nieuwe knellende en onderdrukkende norm?

We lezen vanmorgen een psalm waarin mensen smachten naar naar een koning voor wie iedereen gelijk is. En we lezen in het evangelie van Lucas van een vrouw die haar rechten opeist. Gelijkheid voor de wet eist zij krachtadig op. Misschien kunnen we daarvan vanmorgen wat leren.

Lezing: Delen van [Psalm 72](#)

Lezing: [Lukas 18: 1-8 \(NBV\)](#)

Overweging

Het is een gebed zonder end, van die vrouw, die weduwe, die welhaast kansloze en machteloze vrouw in deze gelijkenis. Eindeloos staat ze te soebatten, te vleien, te smeken om haar recht te halen. Haar recht tegen een tegenstander tegen wie ze het blijkbaar zonder de rechter niet redt. Steeds meer opdringerig wordt zij, ze zal en ze moet haar recht krijgen. Of die rechter nu wil of niet. Hij hoort haar wel maar hij luistert niet. Hij doet niets met haar smeken en klagen. Omdat – zegt de gelijkenis – 'hij geen ontzag had voor God en zich niets aan mensen gelegen liet liggen'.

Het is duidelijk: de vrouw en de rechter zijn niet elkaars gelijken. Zij zijn ongelijk waar het gaat om de macht. Maar wat de rechter betreft, hij vindt háár en vele anderen ook, ongelijk aan hemzelf. Hij laat zich aan de mensen niets gelegen liggen – staat er. Hij heeft geen respect, geen eerbied voor anderen, hij geeft niet om ze, hij heeft lak aan de ander, hij leeft schaamteloos met de rug naar hen toe. En zo wordt deze rechter een onmens. De Chinese wijsgeer Mencius (derde eeuw voor de jaartelling) zegt: ' (...) wie geen gevoel van medelijden heeft is niet menselijk, wie geen schaamtegevoel heeft is niet menselijk, wie geen hart heeft voor hoffelijkheid en bescheidenheid is niet menselijk, wie geen gevoel heeft voor goed en kwaad is niet menselijk'.

De rechter laat zijn eigen macht verworden tot een harnas waarin alleen zijn eigen belang, zijn eigen ego nog tellen. Hij kan zijn eigen macht niet relativiseren omdat hij – zo zegt de gelijkenis – voor God geen ontzag heeft. Hij leeft niet met de 'vreze Gods'. De 'vreze Gods', het ontzag voor God, dat wil zeggen dat je je eigen gelijk, je eigen belang, je eigen inzicht, je eigen gevoel, je eigen macht, je ik begrijpt in een kader, in een ruimte, in een nabijheid die altijd groter en wijder en rechtvaardiger, liefdevoller, barmhartiger is dan dat van jouzelf.

'Eeuwige, Aanwezige, Zijnde, God,
in jouw ruimte, in jouw nabijheid,
in jouw liefde en rechtvaardigheid
ben ik gedragen en gewild,
zo leef ik.'

Dát beseft die rechter niet. Die zelfrelativering is hem te veel. Hij is zijn eigen gelijk. En de ongelijkheid ten opzichte van het grotere en ruimere, het goddelijke heeft voor hem geen plek. Waar geen plek is voor God daar staat de valkuil van de hoogmoed, van de eigendunk, de eigenbaat wagenwijd open. Om de ander als gelijke te kunnen zien is het heel dienstig om eerst te waarderen dat er tussen mijn eigen ikje en de onmetelijke ruimte van God een grote ongelijkheid bestaat. Dat helpt om de ander – zo kwetsbaar en machteloos als ikzelf - als gelijke te zien. Dat helpt je in alle nederigheid te zeggen: ‘Zo waarlijk helpe mij God almachtig’.

Maar zo zit onze rechter dus niet in elkaar. En de weduwe, de machteloze maar volhouden tegen die ongenaakbare machthebber. Maar dan komt er toch een draai in de situatie. De rechter is namelijk niet godvrezend en niet menslievend maar hij is wel gesteld op zijn eigen ‘safety’. En wie leeft met de leidraad van de ‘safety’ is een angstig mens. ‘(..) ik zal die weduwe recht doen omdat ze me last bezorgt. Anders blijft ze eindeloos bij me komen en vliegt ze me nog aan’. En ‘slaat ze me een blauw oog’, of ‘verkoopt ze me een optater’, kan je ook vertalen. De vrouw is volhardend en dan ook weer niet zó machteloos. Want er is voor haar toch een ruimte. De ruimte van het protest. De ruimte haar recht op te eisen. Goedschiks dan wel kwaadschiks. Als de rechter niet naar God of de mensen luistert, zal zij hem een geweten schoppen. Als is het maar in dit geval. Om je gelijk te krijgen, om als gelijke behandeld te worden moet je soms niet alleen vasthoudend zijn maar ook je punt keihard kunnen maken. Zo hard dat het de doofstomme macht pijn doet. Dat moest in de tijd van Jezus en ver daarvoor. Het moet tot op de dag van vandaag.

Wij leven in Nederland in - wat heet - een ‘democratische rechtsstaat’. Een politiek bestel waar de machten zijn gescheiden en de vrijheid van meningsuiting, organisatie, informatie en godsdienst worden gewaarborgd. Maar ook al bestaat die rechtsstaat, dat wil nog niet zeggen dat daarmee de weduwe wordt gehoord. Dat wil nog niet zeggen dat de ‘macht’ zichzelf kan relativieren. Niet vanzelfsprekend worden de bewoners van Groningen gehoord, de werkers in de gezondheidszorg, de mensen van het Openbaarvervoersbedrijf. Telkens weer moet er worden aangeklopt, moet er worden ingesproken, gedemonstreerd, gestaakt, gestreden. De democratische rechtsstaat kan niet tegen onverschilligheid. Het komt niet vanzelf goed. De rechtsstaat kan niet tegen mensen die langs elkaar heen leven en langs elkaar heen praten. Telkens weer zal er met aandacht moeten worden geluisterd en gesproken, moeten worden onderzocht en moeten worden geschreven, gevlogd of gefilmd. Het is een eindeloos gebed om recht. Zo eindeloos als het gebed in deze kapel, en overall elders, elke zondag weer, elke viering weer, soms eindeloos die viering zoals in het geval van het kerkasiel. De machthebbers moeten vaak leren beseffen dat zij ontzag voor God moeten hebben en eerbied voor de mensen. Als dat niet zo is, en zij vallen in de valkuil van de hoogmoed dan moeten zij weg, dan moet het systeem van spreken en luisteren veranderen, dan moet het in-spreken beter, en ook het in-luisteren. Dan moet er een ánder gesprek komen.

Op een recente studiedag zei Hans Boutelier het volgende over ons thema:

‘Hoezo gelijkheid, als we zien dat de sociaaleconomische verschillen alleen maar zijn toegenomen. Hoezo waardige levensloop, als je wordt gediscrimineerd door de politie of op de arbeidsmarkt. Hoezo scheiding der machten als we zien dat machthebbers knagen aan de onafhankelijkheid van media en wetenschap. De bescherming van de vrijheid en gelijkheid gaat in de praktijk nogal eens mis. Om van de broederschap nog maar te zwijgen. Misschien hebben we de democratische rechtsstaat wel teveel aan juristen overgelaten – als iets dat alleen nog wat juridisch onderhoud nodig heeft. In plaats van een levendig gedachtegoed is zij een door het neoliberalisme en door culturele onverschilligheid uitgebeend skelet met weinig vlees meer op de botten. Dat blijft niet zonder gevolgen’.

Gelijkheid regel je dus niet zo maar even. Het is nooit een vanzelfsprekendheid. Is dat ook nooit geweest. En zal dat ook nooit zijn. Gelijkheid of gelijkwaardigheid staan namelijk altijd in het verband van de diversiteit, van het verschillende zijn, verschillend denken, voelen, doen. Wij zijn principieel ánders. Wij zijn niet gelijk aan God, wij zijn ook niet gelijk aan de andere. Maar juist die bemerkte, bewuste ongelijkheid, het bewustzijn van die ongelijkheid, brengt het gesprek, de nieuwsgierigheid, de inter-aktie op gang. En die waardevolle ongelijkheid maakt ons kritisch en geeft ons een gebed zonder end. Een altijd maar herhaald en steeds weer actueel gebed, zoals de smeekbede van de psalmist ‘Geef, o God, úw wetten aan de koning,

úw gerechtigheid aan de koningszoon. 2 Moge hij úw volk rechtvaardig besturen, úw arme volk naar recht en wet.'

UW wetten. UW gerechtigheid, UW volk, UW armen. Uiteindelijk zijn de wetten, de gerechtigheid, het volk, de armen ... van God.

Dat geeft ruimte. Dat geeft onder ons telkens weer ruimte voor een lied van verlangen, een schreeuw van protest, een gebed vol smeking, een actie vol geestdrift. Telkens vraagt de weduwe om als gelijke te worden gezien, uiteindelijk zal zij gezien en gehoord worden.

Amen

Inleiding op breken en delen

Zo is jouw naam een tegenover
jouw oor maakt dat wij leren luisteren
jouw oog dat wij leren zien
de mensen zonder stem, zonder macht of aanzien.

Jouw naam doet ons breken en delen
omdat wij onze plaats verstaan
in de kring van mensen, mede-mensen
zo anders, zo onbegrijpelijk
maar daarin ons gelijk
en ons nooit onverschillig.

Jouw naam doet ons verlangen, bidden en werken
doet ons herhalen steeds maar weer: Onze Vader ...

wensen wij elkaar VREDE

Laten wij nu nemen van dit BROOD
en ons zo een gedeeld lichaam eten
deel van de kring van mensenkinderen

Laat ons drinken van deze BEKER
en ons zo verbonden weten
met al wat leeft.

Voorbeden

Eeuwige, die ons verschijnt in mensenwoorden, verstaanbaar;
hoor naar ons als wij u aanroepen.

Wij bidden om rechtvaardigheid in ons midden.

Dat wij horen het roepen van verdrukten om bevrijding;
wij bidden dat wij bondgenoot van de minsten mogen zijn.

Wij bidden voor mensen die afwijken van de norm.

Dat wij er aan mogen bijdragen dat zij zich geaccepteerd voelen.

Wij bidden voor mensen die niet in dit land geboren zijn.

Ze hebben hun eigen gebruiken, die wij soms vreemd vinden.

Dat wij hen zonder vooroordelen tegemoet treden
en blij kunnen zijn met de verscheidenheid in mensen.

Wij bidden voor de Iraanse advocate Nasrin Sotoudeh,
die zich inzet voor gelijkheid en vrijheid voor vrouwen
en tegen de doodstraf voor kinderen.

Ze is voor de tweede keer opgepakt

en de rechter heeft 38 jaar cel en 148 zweepslagen tegen haar geëist wegens samenzwering tegen de staat.

Wij bidden dat in Iran en nog zoveel andere landen vrouwen zelf mogen kiezen voor wat zij belangrijk vinden.

Wij bidden voor de intenties in het voorbedenboek en voor wat wij u vanuit ons hart willen toevertrouwen.

Stilte

Dat wij de moed niet verliezen.

Dat wij bereid zijn mee te werken aan een wereld waarin niet langer het recht van de sterkste regeert.

Amen

Zegenbede

Wij mogen leven in de ruimte van Gods nabijheid
groter en vrijer dan wij ooit zelf bedenken
met de ander als naaste, onze gelijke
met de zegen van de Eeuwige
om de ander en de schepping
tot zegen te zijn,

Amen.